

פרופסור אריה שמואלביץ

מותו הפתאומי של פרופסור אריה שמואלביץ, ב- 19 בינואר 2005, היכה בהלם את כל מיודעיו. במשך ארבעים שנה היה אריה פעיל בקמפוס של אוניברסיטת תל אביב - משתתף בטווח רחב של פעילויות ונושא בתפקידי מפתח אקדמיים. גם לאחר פרישתו לגימלאות, המשיך להגיע באופן סדיר למשרדו, להדריך סטודנטים ולקדם פרויקטים מחקריים. אנו, עמיתיו, התרגלנו לראותו בנוף של הקמפוס כנוכחות של קבע, המייצגת יציבות, המשכיית ואת הזיכרון המצטבר של המוסד. לכתו מאיתנו השאיר חלל שאיש אינו יכול למלא.

אריה היה **מזרחן**, במובן הישן והטוב של המושג. הוא עשה את התואר הראשון בשנות ה- 50 במכון ללימודי המזרח של האוניברסיטה העברית. אותן שנים היו כיתות המתמחים בלימודי האסלאם והמזרח התיכון קטנות ואינטימיות, והדבר איפשר לאריה לעבוד בקרבה רבה למזרחנים הדגולים והמנהיגים של התחום הזה- מלומדים כמו בנעט, גויטיין, מאייר והד - אשר היוו ענף של המזרחנות והמרכז אירופית הקלאסית. בהדרכתם רכש אריה שליטה במכשירי העבודה של המקצוע. בעבודתו השתמש במקורות בתורכית-עות'מאנית, בפרסית, בערבית, בתורכית חדישה, וכמובן בעברית. הוא שאב ממגוון דיסציפלינות, כמו לימודי דת, היסטוריה ותולדות האמנות. היה זה איפוא טבעי באריה נעשה חבר פעיל ומשפיע בחברה המזרחית הישראלית.

אריה היה **עות'מאניסט**. בשטח זה התרכזה עבודתו העיקרית בהיסטוריה של היהודים באימפריה העות'מאנית. עבודותיו שופכות אור על חשיבותם של המקורות היהודיים- כמו ספרות השו"ת הרבנית- לחקר הקהילות היהודיות ולתולדות האימפריה העות'מאנית בכלל. ה- *magnum opus* שלו, בשלושה כרכים, הוא הפרסום המוהדר והמוער של החיבור **סדר אליהו זוטא, תולדות העות'מאנים ווינציאה וקורות עם ישראל בממלכות תורכיה, ספרד ווינציאה** : - עבודה ייחודית שחיבר הרב ההיסטוריון ר' אליהו קפשאלי ב-1532 בעת היותו מסוגר בקנדיאה שבכרתים בשל המגפה שהשתוללה אז.

אריה היה **תורכולוג**, מומחה לתורכיה החדישה. התמחותו כיסתה שטח רחב הכולל נושאים כמו מדיניותם של המנהיגים אתאתורכ, דמירל ומנדרס, החיים הפרלמנטריים, ומקום האסלאם במדינה. במהלך עבודתו על תורכיה בת-זמנו הוא רקם יחסים הדוקים עם מוסדות תורכיים : ארכיונים, מכוני מחקר ואגודות פרופסיונליות. הוא השתתף בוועידות רבות שנערכו בתורכיה, וכיהן כפרופסור-אורח באוניברסיטה הטכנית של המזרח-התיכון אשר באנקרה. בית הוצאה לאור נודע

באיסטנבול פירסם שני קבצים של מאמריו. אריה היה מוכר היטב בין העמיתים התורכיים והם גילו עניין רב במחקריו. פרופסור אילבר אורטיילי (Ortayli), מאוניברסיטת בילקנט באנקרה, ציין כי שמואלביץ "תיקן במחקריו עניינים רבים שהידע עליהם היה מועט ושררו עליהם הנחות מוטעות". אריה היה **מורה**. הוא היה אחד מהאבות המייסדים של החוג להיסטוריה של המזרח-התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב וכיהן שלוש תקופות בראשות החוג. במשך שנים רבות, היתה הרצאתו "המבוא לתולדות האימפריה העות'מאנית" שיעור-מפתח בתוכנית הלימודים של החוג. הסמינריונים שניהל על תורכיה ועל איראן היו פופולריים בקרב הסטודנטים. אריה הדריך מספר רב של כותבי עבודות מ"א ועבודות דוקטור. שמעו יצא בין הסטודנטים כמנחה שהוא קפדן ותובעני, אבל גם תומך, מסור ומעודד חשיבה עצמאית.

אריה היה **חוקר-בכיר** במרכז משה דיין ללימודי המזרח-התיכון ואפריקה. הוא היה אחד מן החוקרים בצוות הקטן שאר הקים באוניברסיטה את מכון שילוח, אביו-מולידו של מרכז דיין. עם עמיתיו החוקרים פעל לעצב את אישיותו של המכון ולפתח אותו כמוסד הישראלי החשוב ביותר בתחום. אריה תרם פרקים רבים לסדרות השנתיות והשופטות של המכון והמרכז, והשתתף באופן קבוע בימי העיון ובוועידות שנערכו במסגרת זו.

אריה היה **נוסע**, להבדיל מתייר, הוא סייר באופן שיטתי בארצות השכנות, בתורכיה, באיראן ובמרכז-אסיה, כשהוא מתמקד באתריהן ההיסטוריים, האנתרופולוגיים והארכיאולוגיים. עבורו היו המסעות התנסות לימודית **טלב אל-עלם** במשמעותו האמיתית של מושג ערבי קלסי זה. הוא הוליד לעיתים קרובות סיורים של תלמידים ועמיתים כדי להעשיר את ההבנה של האזור. אריה היה **חבר**. הוא היה בעל מזג ידידותי וידע לטפח קשרים אישיים. הוא בלט בין חבריו כעמית קונסטרוקטיבי ומשתף פעולה אשר סלד מפוליטיקה אוניברסיטאית. אריה היה איש רעים להתרועע. הוא חסר לנו.

שמעון שמיר.

הטקסט התפרסם באסופה תורכיה: העבר העות'מאני והווה הרפובליקני (תל אביב, 2007)

שהתפרסמה לזכרו של אריה.

